

38. Valtakunnalliset Kuntoutuspäivät

**Osallisuus ja
kumppanuus
kuntoutuksen
sosiaalisina
mahdollisuuksina**

Janne Jalava & Ullamaija Seppälä

Johdanto

- Kuntoutus on monitieteellinen alue, jossa sosiaaliset mahdollisuudet - eli aktiivista hyväosaisuutta vahvistavat prosessit – voivat konkretisoitua
- Auttaa ihmisiä osallistumaan työ-elämäään ja yhteiskunnan toimintoihin
- Edistää kansalaisten työ- ja toimintakykyä sekä mahdollisimman itsenäistä selviytymistä
→ Tämä keskeistä erityisesti sosiaalipolitiikan näkökulmasta
- **Erityisesti varhaiskuntoutus tai työhön integroitu kuntoutus tuottavat ihmisille aktiivista hyväosaisuutta eli sosiaalisia mahdollisuuksia**

Tarkoituksena esityksessämme

- Tarkastella kuntoutusta erityisesti sosiaalisten mahdollisuuksien näkökulmasta
- Pohtia, miten kuntoutus voidaan nähdä sosiaalisena mahdollisuutena niin kuntoutujien ja työntekijöiden kuin työnantajien sekä poliittisten päätöksentekijöiden näkökulmista
- Lähestyä kuntoutusta erityisesti osallisuuden ja kumppanuuden näkökulmista
- Havainnollistaa kumppanuuden ja osallisuuden problematiikkaa sekä organisaatiotasolla että yksilötasolla

Tavoitteena osallisuus

- Kuntoutuksen ammattilaisten mahdollisuus rakentaa kuntoutujille yhteistyössä oma sosiaalisten mahdollisuuksien strategia, joka pyrkii kokonaisvaltaiseen yhteiskunnalliseen osallisuuteen
- Kuntoutujan osallisuutta parannettu lainsäädännöllä tavoittelemalla parempaa osallistumista kuntoutuksen suunnitteluun ja asioidensa käsittelyyn

Osallisuuden näkökulmaa...

- vaikeavammaiset kuntoutujat pitivät tärkeänä toiveiden kuuntelua ja huomioon ottamista
- Osallisuus ei vain osallistumista - toteuduttava myös muutoin (esim. klubitalot)
- yksilö-yhteiskuntasuhteen uudelleenmuodostumisen kautta avautuva mahdollisuus päästä ulos aikaisemmasta sosiaalisesta tilanteesta ja löytää tai valita uusia ratkaisumahdollisuuksia.
- kuntoutus voi saada ihmisen elämässä aikaan myönteisiä siirtymiä.

Työhön integroitu kuntoutus sosiaalisten mahdollisuuksien tuottajana

- Kuntoutus voidaan nähdä myös sosiaalisena mahdollisuutena myös yritysten työhyvinvoinnin kehittämisen kontekstissa
- Miksi kuntoutujaa kuitenkin karsastetaan työpaikalla? (Taloussanomat heinäkuu 2008)
 - Työpaikat eivät täysin ymmärrä osasairauspäivärahan hyötyjä
 - Työnantajat eivät pysty järjestämään puoleksi päiväksi mielekästä työtä
 - Osittaiseen työntekoon ei olla totuttu
 - Kuntoutuja voi herättää kateutta
 - Täysipäiväiseen työhön voi olla vaikea palata

Työhön integroitu kuntoutus...

- Hyvänä esimerkkinä sen sijaan Itellan Kunnan Polku:
 - Vuodesta 2004 käytössä ollut tukimuoto, jonka tavoitteena on tukea vajaakuntoisen henkilön työssä selviytymistä keventämällä työkuormaa määräaikaisesti
 - Käytetään niissä työjärjestelyissä, joissa henkilöillä ei ole oikeutta saada tai ei olisi tarkoituksen mukaista hakea työeläkelakien mukaista ammatillista kuntoutusta
 - Tekemämme arviointitutkimuksen mukaan ko. interventiosta oli sekä työntekijöille että työnantajille erittäin suuri hyöty

Kuntoutuskumppanuus sosiaalisten mahdollisuuksien politiikkana

- Kiipulasäätiön toimitusjohtaja Juhani Törmä on huolissaan siitä, että kilpailutus ja ja laki julkisista hankinnoista tuhoavat kumppanuuden kuntoutuksen sektorilla...Törmä haluaisi, että palvelujen tilaajat, kuntoutuspalvelujen tuottajat, työnantajat, työhallinnon ja sosiaalitoimen edustajat ja muut kuntoutujan hyvinvointia tukevat tahot istuisivat entistä tiiviimmin saman pöydän ääressä...TÄTÄ OLISI AITO KUMPPANUUS, nyt taistellaan hintojen avulla toisia vastaan
- **KUMPPANUUDESSA KOROSTUVAT KÄSITTEET YHTEISTYÖ, YHTEINEN PÄÄMÄÄRÄ, AKTIIVINEN OSALLISUUS, ASIAKASLÄHTÖISYYS, VERKOSTOMAISUUS JA YHTEISIÄ, PITEMMÄN PERSPEKTIIVIN TAVOITTEITA PALVELEVA KEHITTÄMISTOIMINTA**

Kuntoutuskumppanuus...

- **Kilpailuttaminen ei itsessään estä järjestelmätasoisia kuntoutuskumppanuutta, jossa tärkeintä on kuntoutuksen sisältöjen ja mallien kehittäminen...** Toisin sanoen eri sektoreiden edustajat voivat istua saman pöydän ääressä keskustelemassa kuntoutuksen sisältöjen kehittämisestä ilman, että talouden ja rahan merkitys olisi vallitseva
- Nämä kuntoutuksen foorumit voisivat keskenään luoda sopimuksia, joiden avulla kumppanuus eri sektoreiden välillä mahdollistuu ja joissa luodaan yhteisiä visioita kuntoutusjärjestelmän tulevaisuudesta ja kehittämisestä
- Kuntoutuskumppanuuden mukanaan tuoman dialogin avulla on mahdollista ottaa huomioon kaikkien eri tahojen (yksityinen, julkinen ja kolmas sektori) toivomukset ja luoda sellainen poliittinen ilmapiiri, että lopulta kuntoutuksen keskiössä on yksilö, jolle kuntoutuksen ammattilaisten on mahdollisuus rakentaa oma sosiaalisten mahdollisuuksien strategia, missä pyritään yksilön kokonaisvaltaiseen inklusioon

Lopuksi...

- Kuntoutusasiakkaan osallisuutta ei vain lainsäädäntöön perustuvana oikeus vaikuttaa omaan kuntoutukseen vaan ihmisoikeus
- Osallisuuden toteutuminen haasteellista – voi kääntyä itseään vastaan
- Kuntoutujan selviytymistä ei saisi arvioida syrjäytymisen retoriikan varassa
- Sosiaalisten mahdollisuuksien politiikka toteutuu kuntoutuksen kautta monella työpaikalla (esim. Kunnon Polku) – kuitenkin työtä on tehtävä vielä paljon
- Kuntoutuskumppanuus toteutuu hyvin monissa kehittämiss-hankkeissa, joissa eri sektorit toimivat yhdessä (esim. JATS ja PUNK)
- Miten sosiaalisia mahdollisuuksia kehittävät kuntoutuskäytännöt tulisi nostaa esiin? Mihin ne voisi kerätä?
- Miten paikalliset onnistumisen merkit kuntoutuksen aikaansaamista sosiaalisista mahdollisuuksista pystytään valtavirtaistamaan osaksi hyvinvointivaltion ja kansalaisyhteis-kunnan perustoimintaa?